

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แม้ว่าในปัจจุบันมีสื่อมวลชนใหม่ ๆ เกิดขึ้นจากพัฒนาการของเทคโนโลยีมากมายก็ตาม แต่หนังสือพิมพ์ก็มิได้ลดบทบาทความสำคัญในฐานะที่เป็นแหล่งข่าวสาร ความรู้ ความคิดเห็น และความบันเทิงของสังคมลงแต่อย่างใด ตรงกันข้ามกลับเพิ่มบทบาทมากขึ้น ทั้งมีจำนวนผู้อ่านที่เพิ่มขึ้นอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากการสำรวจยอดจำหน่ายของหนังสือพิมพ์รายวันในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2524 มีจำนวนทั้งสิ้น 1,600,000 ฉบับต่อวัน¹ แต่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วหลายเท่าตัวในปี พ.ศ. 2533 มียอดจำหน่ายเพิ่มสูงขึ้นถึง 2,110,600 ฉบับ² ทั้งนี้ยังมิได้รวมไปถึงสิ่งพิมพ์อื่น ๆ การเจริญเติบโตของหนังสือพิมพ์อย่างรวดเร็วนี้ ดร.บุญรักษ์ บุญฤๅชเขตมาลา ได้สรุปว่ามีลักษณะเป็น "แรงระเบิดในทศวรรษที่ 1980" (2523-2533) กล่าวคือ หนังสือพิมพ์มวลชนอย่างไทยรัฐ เดลินิวส์ บ้านเมือง ดาวสยาม และไทยนิวส์มียอดจำหน่ายเพิ่มขึ้น นอกจากนี้มีการกำเนิดของหนังสือพิมพ์ฝักใฝ่การเมือง (partisan press) อย่างเดลิเมล์เรอร์ อีกทั้งหนังสือพิมพ์ผู้นำ (elite press) อย่างเดอะเนชั่น และมติชนก็ประสบความสำเร็จ³ และที่สำคัญ คือ มิติใหม่ของหนังสือพิมพ์เฉพาะวงการที่สามารถจำหน่ายได้สูงกว่าหนังสือพิมพ์รายวัน

¹ รจิตลักษณ์ แสงอุไร, ระบบสื่อสารมวลชนเปรียบเทียบ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 125.

² Thailand's Advertising Marketing and Media Guide, The Advertising Marketing Book 1991, p.167-172.

³ ดร.บุญรักษ์ บุญฤๅชเขตมาลา, "หนังสือพิมพ์ในทศวรรษที่ 1990 : ประวัติศาสตร์แห่งอนาคต," พีเพิล 8 (มิถุนายน 2532) : 62-66

ได้แก่ สยามกีฬาที่มีออกจำหน่ายเป็นที่สามารถจากไทยรัฐและเดลินิวส์⁴ หรือเกิดหนังสือพิมพ์
 บันเทิงอย่างอินไซด์ทีวี หนังสือพิมพ์เศรษฐกิจ เช่น ประชาชาติธุรกิจ ฐานเศรษฐกิจ เป็นต้น

สาเหตุที่หนังสือพิมพ์ยังคงได้รับความนิยมเสมอนั้น เป็นเพราะสามารถรายงานข่าว
 ได้อย่างกว้างขวาง และสามารถแสดงความคิดเห็นได้ค่อนข้างเป็นอิสระ ดังที่สภา สิริमानนท์
 กล่าวไว้ว่า "หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนประเภทเดียวที่สามารถแสดงทัศนะของตนเองได้โดย
 คอลัมน์ต่าง ๆ เพื่อชี้แนะให้ผู้อ่านได้คิดในปัญหาสำคัญ"⁵ อย่างไรก็ตาม ความเจริญก้าวหน้า
 ของหนังสือพิมพ์มิใช่สูตรสำเร็จที่ผู้บริหารหนังสือพิมพ์จะนั่งนอนในได้ ในเรื่องนี้ ดร.บุญรักษ์
 บุญฤๅชเขตมาลา ได้วิเคราะห์ไว้ว่า

"... ในทศวรรษที่ 1990 (2523-2533) อุตสาหกรรมหนังสือพิมพ์ได้
 เติบโตขึ้นอย่างวูบวาบ เพื่อสนองความต้องการใหม่ ๆ ทางเศรษฐกิจ
 การเมือง สังคม และวัฒนธรรม อันมีรากฝังอยู่ที่ความเปลี่ยนแปลงอัน
 ใหญ่หลวงในทศวรรษที่ 1970 อย่างไรก็ตาม ทิศทางของหนังสือพิมพ์
 ที่ได้เป็นรูปเป็นร่างขึ้นในทศวรรษที่ 1990 (2533-2543) คือ ช่วง
 เวลาที่จะพิสูจน์ว่าใครควรจะอยู่ใครจะไป"⁶

ด้วยเหตุนี้ หนังสือพิมพ์จึงต้องมีการปรับปรุงการเสนอข่าวสารอย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพื่อ
 เข้าสู่ภาวะการแข่งขันของอุตสาหกรรมหนังสือพิมพ์ ประกอบกับหนังสือพิมพ์ได้พัฒนาทั้งด้านเทคนิค
 การพิมพ์ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ และนำคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้ในการผลิตหนังสือพิมพ์ ทำให้เกิด

⁴ "ไทยรัฐที่ 1 อ่านวันละ 9.6 ล้านคน" ไทยรัฐ (31 ตุลาคม 2533 กรอบหลัง)
 : 1 และ 17

⁵ สภา สิริमानนท์, "โอกาสและลักษณะการอย่างไรที่นับว่าเหมาะสมสำหรับหนังสือ
 พิมพ์ท้องถิ่นแล้วหลัง," เอกสารในการสัมมนาเรื่อง พัฒนาการของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นภาคเหนือ.
 (อัครสาเนา)

⁶ ดร.บุญรักษ์ บุญฤๅชเขตมาลา, "หนังสือพิมพ์ในทศวรรษที่ 1990 : ประวัติศาสตร์
 แห่งอนาคต," พีเพิล : 62-66

การเปลี่ยนแปลงทั้งด้านรูปลักษณ์และเนื้อหาต่าง ๆ เช่น การตีพิมพ์ภาพสี การจัดหน้าด้วยคอมพิวเตอร์ หรือการปรับสภาพหนังสือพิมพ์ให้เป็นนิตยสาร โดยการตีพิมพ์บทความ บทวิเคราะห์ รายงาน สารคดี และบันเทิงคดีต่าง ๆ

ในการเปลี่ยนแปลงของหนังสือพิมพ์นั้นมักจะปรากฏให้เห็นในหน้าหนึ่งก่อน ทั้งนี้เพราะหน้าหนึ่งเป็นหน้าที่สำคัญที่สุด เป็นเสมือนตัวชี้นำสินค้าที่จะดึงความสนใจจากผู้อ่านให้ซื้อหนังสือพิมพ์ได้ทันที⁷ หรือเป็นดั่งกระจกที่สะท้อนความเป็นไปในรอบโลก หน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันจะสะท้อนให้เห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน และหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ก็เสนอความเป็นไปในรอบสัปดาห์นั่นเอง⁸ นอกจากนี้ ข่าวสารที่ตีพิมพ์ในหน้าแรกนั้นนับได้ว่า มีคุณค่าของข่าวสูง ดังที่ ดร.เกษม ศิริสัมพันธ์ ได้กล่าวไว้ว่า

... หน้าแรกของหนังสือพิมพ์รายวันย่อมถือว่ามีค่าหรือมีมูลค่าของข่าว (News Value) สูง เป็นสาระประโยชน์หรือได้รับความสนใจจากผู้อ่าน ทางด้านประชาชน ผู้อ่านก็ให้ความสนใจแก่ข่าวหน้าแรกเป็นพิเศษ จะเห็นได้ว่า นิสัยของผู้อ่านหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ย่อมจับอ่านข่าวหน้า 1 ของหนังสือพิมพ์ก่อนที่จะให้ความสนใจแก่เนื้อหาในหน้าอื่นของหนังสือพิมพ์ ฉะนั้น หน้าแรกของหนังสือพิมพ์จึงบรรจุข่าวเรื่องราวของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และมีความหมายเป็นพิเศษในวันนั้น...

ศูนย์วิทยทรัพยากร

⁷ Sandra H. Utt and Steve Pasternack, "Front Pages of the US. Daily Newspaper," Journalism Quarterly 61 (Winter : 1984), p.879

⁸ Edmund C. Arnold, Designing the Total Newspaper (New York : Harper & Row, Publishing, Inc., 1981), p.179.

⁹ เกษม ศิริสัมพันธ์, การวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์รายวันในกรุงเทพมหานคร 14 ฉบับ (กรุงเทพมหานคร : แผนกวารสารศาสตร์มหาวิทาลัยธรรมศาสตร์, 2507), หน้า 10

นอกจากความสำคัญในฐานะที่เป็นจุดสนใจแล้ว หน้าหนึ่งยังเป็นหน้าที่แสดงบุคลิกภาพ และเอกลักษณ์ของหนังสือพิมพ์ ด้วยการเสนอภาพ ตัวหนังสือ และลีลาการเขียนแบบต่าง ๆ เฉพาะของหนังสือพิมพ์ชื่อนั้น ๆ ที่ผู้อ่านสามารถจำได้ทันทีที่เห็น¹⁰ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ที่สามารถใช้ศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ได้ดีที่สุดด้วย¹¹

อย่างไรก็ตาม การศึกษาถึงความสำคัญของหน้าหนึ่งในประเทศไทยนั้น ส่วนใหญ่เน้นความสำคัญของเนื้อหามากกว่ารูปลักษณ์ ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยต่อไปนี้

- การวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์รายวันในกรุงเทพมหานคร 14 ฉบับ โดย ดร.เกษม ศิริสัมพันธ์ ศึกษาเฉพาะประเภทของข่าวในหน้าหนึ่งโดยแบ่งเป็นข่าวหนัก ข่าวเบา ข่าวในประเทศและข่าวต่างประเทศ
- วิชาของการศึกษาเพื่อการเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์ไทย โดยจำนง วิบูลย์ศรี และดวงทิพย์ วรพันธุ์ เน้นการศึกษาการใช้ภาษาของหนังสือพิมพ์รายวันตั้งแต่ พ.ศ. 2408 - ปัจจุบัน เลือกศึกษาเฉพาะหน้าหนึ่งและหน้าต่อ
- ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระบวนการคัดเลือกข่าวสำหรับลงพิมพ์ในหน้าแรกของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยจำนวน 4 ฉบับ โดย ธงชัย มหาไทรภพ เน้นปัจจัยที่บรรณาธิการใช้ในการเลือกข่าวลงหน้าหนึ่ง
- เนื้อหาข่าวและแนวทางการคัดเลือกข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย โดย ฝรั่งศักดิ์ ศรีท้านนท์ วิเคราะห์ประเภทเนื้อหาของข่าวที่นำเสนอในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์กับการคัดเลือกข่าวของกองบรรณาธิการและหัวหน้าข่าว

ในความเป็นจริงแล้ว ความสำคัญของหน้าหนึ่งมิใช่เพียงเฉพาะเนื้อหาเท่านั้น แต่ควรรวมไปถึงรูปลักษณ์หรือหน้าตาของหนังสือพิมพ์ด้วย เพราะคามหลักของหนังสือพิมพ์ที่ฉบับหนึ่ง

¹⁰ ชวรัตน์ cheidich, การบรรณาธิการหนังสือพิมพ์และนิตยสาร (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519), หน้า 152-153

¹¹ ธงชัย มหาไทรภพ, "ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระบวนการคัดเลือกข่าวสำหรับลงพิมพ์ในหน้าแรกของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย 4 ฉบับ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตศึกษาวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532), หน้า 3

ฉบับหนึ่งต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ การคัดเลือกข่าวที่ดี ตีพิมพ์ข่าวที่น่าสนใจ บรรณาธิการข่าวอย่างฉลาด พาดหัวข่าวให้เด่น และเน้นจัดหน้าได้เชื่อมโยง¹² ทั้งนี้ก็เพราะว่า การตอบรับของผู้อ่านที่มีต่อหนังสือพิมพ์นั้นจะเกิดขึ้นทันทีที่เห็นรูปลักษณะหน้าหนึ่ง แต่เนื้อหาอื่น ผู้อ่านต้องอ่านข่าวชิ้นนั้นก่อนจึงจะตัดสินใจได้ว่า เป็นข่าวที่ดีหรือไม่¹³ อีกทั้งข่าวสารของหนังสือพิมพ์มีการเปลี่ยนแปลงทุกวัน ถ้ามีการจัดหน้าที่ดีและหลากหลายแล้ว ทำให้ถ่ายทอดสาระข่าวสารบรรลุผลสำเร็จได้

ปัจจุบัน ผู้ผลิตหนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญกับรูปลักษณะเช่นเดียวกับเนื้อหาบ้าง รูปลักษณะหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์มีความหลากหลายมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการแบ่งคอลัมน์ การพาดหัวข่าว การใช้ภาพ การใช้สีเส้น การใช้ตัวอักษร หรือการวางตำแหน่งองค์ประกอบต่าง ๆ ฯลฯ ลักษณะการจัดหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์มีความหลากหลายและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ โดยไม่เกี่ยวข้องกับประเภทของหนังสือพิมพ์ที่ได้มีการจัดประเภทไว้ ตัวอย่างเช่น หนังสือพิมพ์เน้นคุณภาพอย่างมติชนใช้ภาพสี่สีเช่นเดียวกับหนังสือพิมพ์เน้นปริมาณอย่างไทยรัฐและเดลินิวส์ ในขณะที่หนังสือพิมพ์ทั้งปริมาณถึงคุณภาพอย่างแนวหน้าไม่เคยตีพิมพ์ภาพสี่สีเลย ลักษณะที่หลากหลายเช่นนี้ทำให้เกิดความยุ่งยากในการอธิบายภาพรวมรูปลักษณะของหนังสือพิมพ์ในปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง

ในส่วนของเนื้อหาหน้าหนึ่ง พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ เกิดขึ้นเช่นกัน เช่น การตีพิมพ์สารคดี คอลัมน์ประจำ หรือโฆษณาในหน้าแรกของหนังสือพิมพ์ ซึ่งแตกต่างไปจากหนังสือพิมพ์ในสมัยแรก ๆ ที่ถือว่า หน้าแรกมีความสำคัญควรลงแต่ข่าว เพื่อให้เป็นไปตามหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ที่มุ่งเสนอข่าว¹⁴ นอกจากนี้มีผลการวิจัย พบว่า การเสนอข่าวการเมืองและข่าว

¹² Gene Gilmore, Modern Newspaper Editing (Ames : Iowa State University Press, 1990) p.75

¹³ Edmund C. Arnold, Designing the Total Newspaper, p.179

¹⁴ ชวรัตน์ cheidชัย, "การสร้างรูปแบบและการจัดหน้า," การผลิตหนังสือพิมพ์ หน้าที่ 4 (กรุงเทพ : บริษัททวทก, 2530), หน้า 210.

* ประเภทหนังสือพิมพ์ในไทยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ หนังสือพิมพ์เน้นคุณภาพ หนังสือพิมพ์เน้นปริมาณ และหนังสือพิมพ์ประเภทถึงคุณภาพและปริมาณ

เศรษฐกิจในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ 4 ฉบับ คือ มติชน สยามรัฐ เดลิเมล์ และไทยรัฐ มีเนื้อหาไม่แตกต่างกัน¹⁵ ในปัจจุบัน การเสนอเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ประเภทต่าง ๆ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไป หนังสือพิมพ์เน้นคุณภาพอย่างมติชนเริ่มให้เนื้อที่กับข่าวเบาหรือข่าวที่เป็นความสนใจของคนส่วนใหญ่มากขึ้น ตัวอย่าง การลงภาพขนาดใหญ่และเนื้อหาของนางงามจักรวาล ภรณ์ทิพย์ นาคหิรัญกนก ในขณะที่เดียวกันก็ให้ความสำคัญกับข่าวการเมืองและเศรษฐกิจเช่นเดิม

การเปลี่ยนแปลงในเรื่องรูปลักษณ์และเนื้อหาหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันที่เราพบในปัจจุบัน มีแนวโน้มว่าจะเปลี่ยนแปลงมากขึ้นต่อไปในอนาคต Mario R. Garcia กล่าว ว่า ในส่วนของรูปลักษณ์ หนังสือพิมพ์จะใช้เทคนิคทางกราฟิกมากขึ้น และหันมาใช้ภาพประกอบขนาดใหญ่มากขึ้น ทางด้านเนื้อหาจะประกอบด้วยทั้งข่าวหนัก และเนื้อหาที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้อ่านทั้งในชนบทและในเมืองมากขึ้นเช่นกัน¹⁶ และที่สำคัญ คือ หนังสือพิมพ์จะต้องปรับบทบาทให้มีสภาพเป็นนิตยสารมากขึ้นอีกด้วย¹⁷

ด้วยเหตุนี้ จึงน่าจะมีการศึกษาว่า หนังสือพิมพ์รายวันของไทยส่วนใหญ่มีรูปลักษณ์อย่างไร มีความแตกต่างหรือคล้ายคลึงกันในด้านใดบ้าง หนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยจะแตกต่างจากหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษอย่างไร และหนังสือพิมพ์ภาษาไทยแต่ละประเภทมีความแตกต่างกันหรือคล้ายคลึงกันในเรื่องของรูปลักษณ์และเนื้อหาหน้าหนึ่งอย่างไร เป็นต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁵ ชงชัย มหาไทรภพ, "ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการคัดเลือกข่าวสำหรับลงพิมพ์ในหน้าแรกของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย 4 ฉบับ," หน้า 134.

¹⁶ Mario R. Garcia, Contemporary Newspaper Design : A Structural Approach (New Jersey : Prentice Hall, 1987), p. 62-63.

¹⁷ เตคืออน, "โฉมหน้าของหนังสือพิมพ์ในอนาคต," สยามรัฐรายวัน (27 กรกฎาคม 2533) : หน้าพิเศษ 1

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์รูปลักษณะและเนื้อหาหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันแต่ละฉบับทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบรูปลักษณะและเนื้อหาหน้าหนึ่งระหว่างหนังสือพิมพ์รายวันทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
3. เพื่อวิเคราะห์จำแนกกลุ่มของหนังสือพิมพ์รายวันทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษตามลักษณะรูปลักษณะและเนื้อหาในหน้าหนึ่ง

ปัญหาวิจัย

1. รูปลักษณะและเนื้อหาในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันแต่ละฉบับทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษมีลักษณะอย่างไร
2. หนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยและภาษาอังกฤษแต่ละฉบับมีการนำเสนอรูปลักษณะและเนื้อหาแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
3. หนังสือพิมพ์รายวันแต่ละฉบับสามารถจำแนกเป็นกลุ่มตามลักษณะรูปลักษณะและเนื้อหาได้อย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์รูปลักษณะและเนื้อหาหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยและภาษาอังกฤษระดับชาติของไทยจำนวนทั้งสิ้น 11 ชื่อฉบับ ได้แก่ ข่าวสด ดาวสยาม เดลินิวส์ เดลิเมล์ ไทยรัฐ แนวหน้า บ้านเมือง มติชน สยามรัฐ บางกอกโพสต์ และเดอะเนชั่น โดยไม่แบ่งประเภทของหนังสือพิมพ์ไว้ก่อน แต่จะจัดกลุ่มตามผลการวิจัย สำหรับหนังสือพิมพ์รายวันที่พิมพ์จำหน่ายหลายกรอบ จะนำมาศึกษาเฉพาะกรอบหลังสุด ระยะเวลาที่ทำการศึกษาอยู่ในช่วงวันที่ 1 กรกฎาคม 2533 ถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2534 เป็นระยะเวลา 1 ปี

ลักษณะของการศึกษาเป็นการเลือกเฉพาะหน้าหนึ่งและข่าวหน้าค่อเท่านั้น โดยแยกการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. รูปลักษณ์ แบ่งเป็น

1.1 การวิเคราะห์รูปลักษณ์ในลักษณะภาพรวมของหน้าหนึ่ง โดยพิจารณาตามลักษณะการจัดหน้าหนังสือพิมพ์ทั้งหน้า คือ ขนาดรูปเล่ม ภาพรวมขององค์ประกอบในหน้าหนึ่งทั้งหมด และประเภทเนื้อหาในหน้าหนึ่งทั้งหมด

1.2 การวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะขององค์ประกอบ โดยพิจารณาอย่างละเอียดถึงองค์ประกอบแต่ละประเภท เช่น รูปว่าง ขนาด และตำแหน่งของหัวหนังสือ การแบ่งคอลัมน์ ช่องว่าง เส้นหรือกรอบแบ่งเนื้อหา สีเส้น พาดหัวข่าว ข่าว ภาพ รายงานพิเศษ คอลัมน์ประจำ กรอบแนะนำเนื้อหาเด่นในเล่ม โฆษณา และอื่น ๆ

2. เนื้อหา วิเคราะห์ตามรูปแบบการนำเสนอ คือ พาดหัวข่าว เนื้อข่าว ภาพ รายงานพิเศษ และคอลัมน์ประจำ โดยแบ่งประเภทเนื้อหาเป็น 22 ประเภท คือ ราชสำนัก การเมือง เศรษฐกิจ การสงคราม แรงงาน การเกษตรและอุตสาหกรรม ต่างประเทศ การศึกษา อาชญากรรม สังคมบุคคล ปกป้องชีวิต กีฬา อุบัติเหตุและภัยพิบัติ ดินฟ้าอากาศ ราชการและสาธารณกิจ สิ่งแวดล้อม ศิลปะวัฒนธรรม บันเทิง วิชาการและเทคโนโลยี การแพทย์และสาธารณสุข เรื่องแปลกประหลาด ไซส์ศาสตร์และปาฏิหาริย์ และอื่น ๆ

ข้อคกลงเบื้องต้น

1. การศึกษารั้งนี้จะเลือกเฉพาะหนังสือพิมพ์รายวันที่พิมพ์ในกรุงเทพและเผยแพร่ระดับประเทศจำนวน 11 ชื่อฉบับ
2. การศึกษาด้านเนื้อหา จะวิเคราะห์เฉพาะปริมาณและประเภทของเนื้อหาข่าวที่ตีพิมพ์ในหน้าหนึ่ง รวมทั้งส่วนของข่าวที่ต่อจากหน้าหนึ่งเท่านั้น
3. ในการวิเคราะห์หนังสือพิมพ์ข่าวสดนั้น ได้เริ่มวิเคราะห์ตั้งแต่ 1 ธันวาคม 2533 - 30 มิถุนายน 2534 เนื่องจากหนังสือพิมพ์ได้เปลี่ยนแปลงเจ้าของและผู้บริหารใหม่ อีกทั้งได้มีการเริ่มนับปีที่พิมพ์ และฉบับที่พิมพ์ใหม่

นิยามคำศัพท์

- หนังสือพิมพ์รายวัน หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่มีชื่อจำหน่ายประจำ มิได้เย็บเป็นเล่ม มีลักษณะเป็นกระดาษใหญ่หลายแผ่นพับ ออกจำหน่ายเป็นรายวันติดต่อกัน และเสนอข่าวทั่ว ๆ ไป มิได้เน้นเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง ข่าวสด ดาวสยาม เดลินิวส์ มติชน เดลิเมล์เรอร์ ไทยรัฐ แนวหน้า บ้านเมือง สยามรัฐ เดอะเนชั่น และบางกอกโพสต์
- หน้าหนึ่ง หมายถึง หน้าแรกของหนังสือพิมพ์ ประกอบด้วยหัวหนังสือ พาดหัวข่าว และเนื้อหาอื่น ๆ รวมทั้งภาพประกอบ มีการจัดหน้าให้ดูน่าสนใจและเป็นสัดส่วน เป็นหน้าที่ผู้อ่านจะเห็นได้ก่อนหน้าอื่น
- รูปลักษณ์หน้าหนึ่ง หมายถึง ลักษณะทางกายภาพในหน้าแรกของหนังสือพิมพ์ พิจารณาจากการจัดองค์ประกอบของหน้า ตลอดจนลักษณะรูปร่าง ตำแหน่งของภาพ ขนาด ลายเส้น สี สัน ช่องว่าง รวมทั้งตัวอักษรและข้อความต่าง ๆ ที่ปรากฏในหน้าแรก
- เนื้อหาหน้าหนึ่ง หมายถึง ส่วนที่เป็นสาระของข่าว ข้อเขียน หรือภาพข่าวในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์
- องค์ประกอบ หมายถึง รายการต่าง ๆ ที่ตีพิมพ์ในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ ได้แก่ หัวหนังสือพิมพ์ ช่องว่าง เส้น สี หัวข่าว ข่าว ภาพ รายงานพิเศษ คอลัมน์ประจำ กรอบแนะนำเนื้อหาเด่นในเล่ม โฆษณา และอื่นๆ
- ภาพรวมหน้าหนึ่ง หมายถึง การวิเคราะห์โครงสร้างโดยรวมขององค์ประกอบหรือเนื้อหาหน้าหนึ่งทั้งหน้า
- ความถี่ หมายถึง ความบ่อยครั้งในการเสนอเนื้อหาหรือรูปแบบแต่ละประเภท โดยวัดจากการปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์เป็นรายชั้น

- เนื้อที่ หมายถึง ขนาดเนื้อที่ในหนังสือพิมพ์รายวันที่มีการตีพิมพ์เนื้อหาต่าง ๆ ว่าเป็นตารางนิ้ว
- การจัดหน้าหนึ่ง หมายถึง การนำองค์ประกอบแต่ละประเภทมาจัดวางรวมไว้ในหน้าหนึ่งอย่างเหมาะสม เพื่อความสวยงาม น่าอ่านและน่าสนใจ
- การจัดหน้าแบบแนวตั้ง (Vertical Makeup) หมายถึง การจัดหน้าโดยวางหัวข่าวกว้างเพียงคอลัมน์เดียวหรือไม่เกินสองคอลัมน์ และแนวของเนื้อข่าวจะวางเรียงลงไปตามความลึกของคอลัมน์ได้หัวข่าว
- การจัดหน้าแบบแนวนอน (Horizontal Makeup) หมายถึง การจัดหน้าโดยวางหัวข่าวกว้างหลายคอลัมน์ตามขวางของหน้า และแนวของเนื้อข่าวจะวางเรียงตามความกว้างภายใต้หัวข่าวแต่ละข่าว
- การจัดหน้าแบบโมดูลาร์หรือแบบสี่เหลี่ยมผืนผ้า (Modular Makeup) หมายถึง การจัดหน้าโดยการนำเสนอเนื้อหาเป็นแนวหรือกรอบรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าทั้งแนวตั้งและแนวนอน
- การจัดหน้าแบบละครสัตว์ (Circus Makeup)* หมายถึง การจัดหน้าที่ไม่เป็นระเบียบ โดยเน้นความหลากหลายและให้หัวข่าวปรากฏออกมาเด่นชัดเจนนตัวอักษรหลายขนาด และเน้นสีสัน
- การจัดหน้าแบบเน้นมุมบน (Brace Makeup) หมายถึง การจัดหน้าโดยนำเสนอหัวข่าวและภาพตามลำดับความสำคัญ โดยหัวข่าวรองจะรับหัวข่าวแรกที่สำคัญที่สุด และวางขนานกันลดหลั่นกันตามลำดับ

* ตามราชบัณฑิตยสถาน เรียกว่า การจัดหน้าที่ไร้ระเบียบ

หัวหนังสือพิมพ์ หมายถึง ชื่อประจำที่เป็นสัญลักษณ์ของหนังสือพิมพ์ซึ่งปรากฏในหน้าหนึ่ง และมีการจดทะเบียนตามกฎหมาย ทั้งนี้รวมถึงข้อความ คำขวัญ หรือเครื่องหมายสัญลักษณ์ของหนังสือพิมพ์ด้วย

ส่วนข้างหัวหนังสือพิมพ์หรือเอียร์ (ears) หมายถึง องค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งวางอยู่ข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้งสองข้างของชื่อหนังสือพิมพ์ เช่น กรอบโฆษณา กรอบแนะนำเนื้อหาเด่นในเล่ม ฯลฯ

แนวคอลัมน์ หมายถึง แนวตั้งของแถวตัวหนังสือที่จัดวางไว้ตามหน้าของหนังสือพิมพ์ เพื่อความสะดวกในการอ่านและความสวยงามในการจัดหน้า โดยมีช่องว่าง หรือเส้นเป็นแนวแบ่งคอลัมน์ แต่ละหน้าอาจมีคอลัมน์ขึ้นอยู่กับการวางรูปแบบของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ

พื้นที่พิมพ์ หมายถึง เนื้อที่ในส่วนที่พิมพ์เนื้อหา ภาพ หรือข้อความ หรือเนื้อที่ที่ไม่ได้เป็นช่องขาว

ช่องว่างรอบพื้นที่พิมพ์ หมายถึง ช่องขาวที่ล้อมกรอบส่วนที่พิมพ์เนื้อหาทั้ง 4 ด้าน ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ขอบบน ขอบล่าง ขอบซ้าย ขอบขวา หนังสือพิมพ์บางฉบับอาจมีการตีพิมพ์เนื้อหาทับบางส่วนด้วย

ช่องว่างระหว่างคอลัมน์ หมายถึง ช่องขาวในพื้นที่พิมพ์โดยไม่มีตัวหนังสือหรือภาพพิมพ์ทับ

การแบ่งขอบเขตเนื้อหา หมายถึง การแสดงขอบเขตเนื้อหาขององค์ประกอบแต่ละชิ้น โดยการ
ใช้ช่องว่างระหว่างคอลัมน์ การใช้เส้นหรือสี

สีพื้น หมายถึง การลงสีพื้นเป็นพื้นของเนื้อหาหรือองค์ประกอบที่พิมพ์ทับ

สีโทนค่า หมายถึง สีในโทนค่าทั้งเข้มและอ่อน ได้แก่ ค่า เทาเข้ม และเทาอ่อน

- สีเข้ม หมายถึง** สีจัดต่าง ๆ เป็นสีที่พิมพ์ตัวอักษรสีดำไม่ได้ ต้องเปลี่ยนเป็นตัวอักษรสีขาว
- สีอ่อน หมายถึง** สีที่ทำให้เจือจางลง และสามารถพิมพ์ตัวอักษรสีขาวทับได้
- โฆษณา หมายถึง** เนื้อหาที่ใช้ในการลงโฆษณาสินค้า บริการ หรือแจ้งความในหน้าแรกของหนังสือพิมพ์
- กรอบแนะนำเนื้อหาเด่นในเล่ม หมายถึง** รายการที่ลงไว้ในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ เป็นการบอกเนื้อหาข่าวสารเด่น ๆ ที่อยู่บนหน้าในของหนังสือพิมพ์ เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นเกิดความสนใจ และติดตามอ่านต่อไป
- รายงานพิเศษ หมายถึง** การเสนอเรื่องจริง มักจะมีรูปแบบบันเทิงคดี พร้อมด้วยข้อเท็จจริงและจินตนาการ แต่เน้นในข้อเท็จจริงมากกว่า รูปแบบการนำเสนอประกอบด้วยหัวข้อเรื่องและเนื้อเรื่อง มีชื่อของผู้เขียนหรือเจ้าของคอลัมน์กำกับ
- คอลัมน์ประจำ หมายถึง** การเสนอเนื้อหาในรูปแบบข้อเขียนที่ไม่ใช่ข่าว ภาสได้ชื่อหัวคอลัมน์ประจำ มีการจัดอยู่ในกรอบเป็นสัดส่วนโดยเฉพาะ อาจมีทุกวันหรือเฉพาะวัน
- ข่าว หมายถึง** การรายงานเหตุการณ์หรือประเด็นเรื่องราวใด ๆ ที่เป็นข้อเท็จจริงจากแหล่งข่าว โดยปกติไม่มีการสอดแทรกความคิดเห็นของผู้เขียน และมีรูปแบบการนำเสนอเป็นพาดหัวข่าว บรรณานำ เนื้อข่าว เช่น ข่าวอาชญากรรม ข่าวการเมือง ฯลฯ
- หัวข่าว หมายถึง** ส่วนที่เป็นตัวหนังสือขนาดใหญ่กว่าตัวหนังสือของบรรณานำ และเนื้อข่าว ทำหน้าที่บอกผู้อ่านให้ทราบถึงสาระสำคัญที่น่าสนใจของข่าว มีขนาดและลักษณะแตกต่างกันไป เป็นส่วนประกอบสำคัญในการจัดหน้าหนึ่ง

- หัวข่าวยักษ์ หมายถึง หัวข่าวที่ใหญ่ที่สุด ใช้ตัวอักษรขนาดใหญ่ที่สุด และตำแหน่งมักอยู่ส่วนบนของหน้าหนังสือพิมพ์
- หัวข่าวใหญ่ หมายถึง หัวข่าวที่มีขนาดใหญ่รองจากหัวข่าวยักษ์ แต่ไม่ใหญ่ที่สุดในหน้า และมีตำแหน่งอยู่ส่วนใดในหน้าก็ได้
- หัวข่าวธรรมดา หมายถึง หัวข่าวที่มีขนาดธรรมดาหรือขนาดเล็ก มักเป็นหัวข่าวขนาด 60 - 72 พอยต์ มีความสำคัญรองลงมาจากหัวข่าวใหญ่ มีตำแหน่งอยู่ได้ทุกส่วนในหน้าของหนังสือพิมพ์
- หัวข่าวเล็ก หมายถึง หัวข่าวขนาดเล็กสุด มักมีขนาด 1-2 คอลัมน์ ตัวพิมพ์ใหญ่กว่าตัวอักษรของข่าวไม่มากนัก มักอยู่ติดกับข่าว บางครั้งเป็นหัวข่าวที่มีใจความรับต่อจากพาดหัวข่าวใหญ่
- หัวข่าวค่อ หมายถึง หัวข่าวสั้น ๆ ประมาณ 2-3 คำในหน้าค่อ เพื่อบอกผู้อ่านให้รู้ว่าเนื้อข่าวที่อยู่ถัดลงมาค่อจากข่าวใดในหน้าแรก
- คำระบุหน้าค่อ หมายถึง ข้อความที่ระบุหน้าที่ตีพิมพ์ค่อข่าว โดยระบุไว้ในหน้าหนึ่งค่อจากบรรทัดหน้าและเนื้อข่าว
- หัวข่าวค่อน หมายถึง หัวข่าวที่แบ่งเนื้อหาข่าวที่มีความยาวมากออกเป็นค่อน ๆ แต่ละหัวข่าวค่อนจะทำหน้าที่บอกประเด็นความสำคัญของเนื้อหาข่าวค่อนนั้น ๆ
- บรรทัดหน้าค่อและเนื้อข่าว หมายถึง ส่วนที่เป็นเนื้อข่าว โดยพิมพ์ค่อจากหัวข่าวของข่าวชิ้นหนึ่ง ๆ ข้อหน้าแรกเรียกว่า บรรทัดหน้าค่อ ข้อหน้าค่อ ๆ ไปเป็นตัวข่าว
- ภาพ หมายถึง ส่วนที่รายงานเหตุการณ์ ข้อเท็จจริง หรือเรื่องราวด้วยภาพถ่ายหรือภาพลายเส้น ในที่นี้หมายถึงภาพที่อยู่ในหน้าหนึ่ง มีจุดมุ่งหมาย

เพื่อการเสนอข่าวสารโดยตรงหรือเพื่อประกอบข่าว มีตัวหนังสือ
หรือคำอธิบายประกอบด้วย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. จากการศึกษารูปลักษณ์และเนื้อหาหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จะได้ข้อมูลพื้นฐานเพื่อนำไปสู่การขยายเพื่องานวิจัยต่าง ๆ ในอนาคต
2. ผลการวิจัยจะสะท้อนให้เห็นถึงรูปลักษณ์และเนื้อหาหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันของไทยในสภาพปัจจุบันอย่างชัดเจน
3. ผลการวิจัยจะแสดงให้เห็นถึงกลุ่มของหนังสือพิมพ์แบบใหม่ โดยพิจารณาตามรูปลักษณ์และเนื้อหาในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย